

Přemysla Kubáta

Nepolapitelná slova

Současná literární věda věnuje velkou pozornost otázce interpretace ústní slovesné tvorby, která tvoří přímou či nepřímou součást orální poetické tradice. Kompoziční a sémantická výstavba orálně tradovaných děl se stala předmětem odborného zájmu celé řady badatelů – *J. M. Foley, R. Finnegan, Ward Parks, Alois Wolf* a *Robert Kellogg*, kteří navazují na výsledky výzkumu *M. Parryho, A. B. Lorda* a *W. Onga*.

Přemysl Kubát se ve své diplomové práci, již nazval *Nepolapitelná slova*, zabývá možností aplikace obecných kritérií orálně-formulaické teorie na předislámské arabské poetické texty. Hlavní smysl své práce vidí ve studiu vlivu orality na zkoumané verše; v této souvislosti se zaměřuje na kvantitativní zastoupení formulí ve verších, jakož i na způsob zakomponování myšlenek a představ do metrického systému předislámské arabské poezie. Diplomová práce je rozdělena do tří základních kapitol, jimž předchází řeč úvodní a po nichž následuje řeč závěrečná. Součástí předkládané studie jsou obsáhlé přílohy zahrnující seznam formulí a průběh metra (*basītu, kāmilu* a *wāfiru*) textů zkoumaných pro analýzu kompaktních celků.

V první kapitole *Obrysy orálně-formulaické teorie* rozebírá autor mj. tři základní kritéria *A. B. Lorda*, na nichž závisí určení orální povahy daného díla: 1) formulaičnost – formulí popisuje *Lord* jako skupinu slov, jež se s určitou pravidelností používá k vyjádření dané myšlenky za daných metrických podmínek; 2) charakter enjambementu – syntaktického přesahu z jednoho verše do druhého; 3) tematická stabilita zkoumané literární tvorby – v procesu orální kompozice nelze přemýšlet o obsahu i formě básně zároveň; slovní formule jsou proto prostředkem pomáhajícím naplnit metrum vhodnými slovy, tak jako ustálená témata se podílejí na vytváření obsahu básně.

Druhá kapitola *Orálně-formulaická teorie a předislámská poesie* je věnována otázce uplatnění výše uvedených *Lordových* kritérií při analýze arabské předislámské poetické tvorby. Problematika stability témat je doprovázena podnětným postřehem týkajícím se identifikace „přechodových rituálů“ se strukturou předislámské básně – oddělení od společnosti (*nasīb*), liminalita (*rahīl*) a znovuzачlenění (*fachr* nebo *madh*). Pokud jde o formulaičnost, tu badatel podrobil počítační analýze opakování prvků, již provedl na textech *Mufaddalijāt*, sedmi *mu'allaq* a *qasīdat al-burda*. Na rozdíl od *Zwettlera* a *Monroea* nezkoumal zastoupení formulí v jednotlivé básni, nýbrž počet formulí v celém souboru textů. Dospěl k závěru, že formule nerespektuje vymezení stopy, a nemusí respektovat ani okraj půlverší. Formule mohou obě půlverší přesáhnout a vytvořit tak kompaktní celek. **P. Kubát** si klade otázku, zda má každé metrum svůj korpus formulí, či zda jsou formule společné pro více meter? Ve své analýze doložil 143 formulí, z nichž 24 bylo sdílených. Z těchto 24 jich 15

sdílelo metra *tawīl* a *kāmil*, tj. necelých 17% formulí je sdílených a 62,5% těchto sdílených formulí připadá na metra *tawīl* a *kāmil*.

Vycházejí z charakteristických rysů orálního díla, autor diplomové práce dodává, že předislámská poetika rozvíjí motivy aditivním způsobem a upřednostňuje souřadná větná spojení. V této souvislosti poukazuje také ²²skutečnost známou z orální epiky. Posлуhač je nejprve uvržen básníkem do určité dějové situace, a teprve později je mu vysvětleno, jak tato situace nastala.

Třetí kapitola nese název Role paměti. Autor zdůrazňuje, že význam této problematiky spočívá ve specifických stránkách předislámské poezie, jimiž se odlišuje od ostatních literatur studovaných v rámci orálně-formulaické teorie. Navrhuje tak rozdělit předislámskou poezii do tří typů podle okolností vzniku veršů: 1) poezii příležitostná, komentující; 2) poezii cílená a 3) poezie s širší společenskou funkcí. **P. Kubát** se ve svých úvahách zaměřuje na souvislost metra a obsahu ve vztahu ke způsobu skládání veršů. Průzkum provedl na základě všech (cca 1129) veršů sbírky *Mufaddalijāt* složených v metrech *basīt*, *kāmil* a *wāfir*.

Výsledky průzkumu jsou obsaženy v Závěru diplomové práce. Existenci formulí v předislámské poezii potvrdily, ale zároveň ukázaly jejich nepoměrně nižší procentuální zastoupení. Menší výskyt slovních formulí ve srovnání s orálními texty v jiných jazycích však neznamena nižší míru orality v arabské předislámské poezii. **Přemysl Kubát** zde rovněž poukazuje na provázanost předislámské poezie s prostředím a vyslovuje tvrzení, tato literatura je původní, formulaická a z převážné většiny skládána během přednesu veršů.

Úvahy a podněty:

- 1) s. 52 – formulace týkající se vzájemných interakcí divokých oslů, býků antilopy a psů: tato tři zvířata se jako tematické celky nikdy neobjevují pohromadě, tj. buď býk a psi nebo býk a osel; lovec loví divokého osla (nebo skupinu oslů) šípy, nebo pouští psy na býka.
- 2) s. 53 – pozn. č. 1, uvést autora veršů *'Abda ibn Tabīb*; uvedená ukázka neobsahuje zmínku o divokém oslu (viz č. 1).
- 3) zajímavé závěry by přinesla psychologicko-historická úvaha o podobnosti orální poetické tvorby – arabské předislámské a jihoslovanské muslimské.
- 4) v dalším výzkumu by si rozšíření zasloužila otázka role publika (viz např., *James Fentress* a *Chris Wickham: Social Memory*).

Diplomová práce **Přemysla Kubáta** *Nepolapitelná slova* představuje velmi hodnotnou původní studii opírající se o hlubokou znalost pramenů a odborné literatury. Lze ji pokládat za veliký přínos v oblasti zkoumání arabské orální poetické tvorby a vývoje klasické arabské poezie. Text diplomové práce je dokladem autorova talentu, vědecké korektnosti, obrovské vytrvalosti a metodické důslednosti.

Navrhuji hodnocení známkou „výborně“.

V Praze, 30. 8. 2010

Doc. PhDr. František Ondráš, PhD.,
vedoucí diplomové práce